

РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ  
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

## ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

## THE PARADIGM OF DEVELOPMENT OF UKRAINE'S TOURIST MARKET

УДК 338.48

<https://doi.org/10.32843/infrastruct48-10>**Вислободська Г.П.**

к.е.н., старший викладач  
кафедри історії України,  
економічної теорії та туризму  
Львівський національний університет  
ветеринарної медицини  
та біотехнологій імені С.З. Гжицького

**Vyslobodska Halyna**

Stepan Gzhytskyi National University  
of Veterinary Medicine  
and Biotechnologies Lviv

У статті подано та проаналізовано основні економічні показники туристичної діяльності в Україні. Отримані результати свідчать про позитивні тенденції розвитку вітчизняної туристичної галузі. Відображено динаміку кількості українських туристів, які скористалися послугами вітчизняних туроператорів для організації подорожей за кордон. Структура суб'єктів туристичної діяльності за регіонами також відображена у статті. Встановлено, що найбільш активними регіонами у туристичній діяльності є Київ, Львівська та Одеська області, що пояснюється розташуванням там значної кількості історико-культурних пам'яток та природно-рекреаційних ресурсів. Визначено, що на розвиток туризму у певному регіоні впливає низка факторів. Сільський туризм як перспективний напрям розвитку туризму в Україні представлено у статті. Переваги та недоліки розвитку туризму висвітлено за допомогою SWOT-аналізу. Вплив пандемії Covid-19 на розвиток туризму описано у статті.

**Ключові слова:** туризм, туристичний ринок, туристична галузь, туроператори, туристичні агенти.

В статье представлены и проанализированы основные экономические показатели

туристической деятельности в Украине. Полученные результаты свидетельствуют о положительных тенденциях развития отечественной туристической отрасли. Отражена динамика количества украинских туристов, которые воспользовались услугами отечественных туроператоров для организации путешествий за границу. Структура субъектов туристической деятельности по регионам также отражена в статье. Установлено, что наиболее активными регионами в туристической деятельности являются Киев, Львовская и Одесская области, что объясняется расположением там значительного количества историко-культурных объектов и природно-рекреационных ресурсов. Определено, что на развитие туризма в определенном регионе влияет ряд факторов. Сельский туризм как перспективное направление развития туризма в Украине представлен в статье. Преимущества и недостатки развития туризма освещены с помощью SWOT-анализа. Влияние пандемии Covid-19 на развитие туризма описано в статье.

**Ключевые слова:** туризм, туристический рынок, туристическая отрасль, туроператоры, туристические агенты.

*The article presents and analyzes the main economic indicators development of tourism in Ukraine. The obtained results indicate positive trends in the development of the domestic tourism industry. The analysis showed that during 2017–2019 the number of tourism entities and the number of tourist tours sold by them increased. The dynamics of the number of Ukrainian tourists who used the services of domestic tour operators to organize trips abroad is reflected. The structure of tourism entities by region is also reflected in the article. It is established that the most active regions in tourism are Kyiv, Lviv and Odessa regions, which is explained by the location of a significant number of historical and cultural monuments and natural and recreational resources. It is determined that the development of tourism in a particular region is influenced by a number of factors. Rural tourism as a promising direction of tourism development in Ukraine is presented in the article. The peculiarity of rural green tourism is that such activities do not require significant investment, as it allows to receive tourists on the basis of existing local infrastructure and directly in the homes of rural residents, promotes rural development, revival of local traditions and culture. "Atypical" and extreme types of tourism are becoming more and more popular in Ukraine. These include: balloon travel, wine tourism, swamp tourism, wedding tourism, etc. Undoubtedly important for the development of tourism is the current economic and political situation in the country and the level of income (solvency) of citizens – potential consumers of tourism services. The advantages and disadvantages of tourism development are highlighted through SWOT-analysis. The impact of the Covid-19 pandemic on tourism development is described in the article. The economic downturn and the deepening economic crisis, as well as the fear of being infected with the virus and the anxiety of the lives of their loved ones have caused panic among citizens. It is established that today we see an increase in the share of domestic tourism in Ukraine. Outdoor recreation and family car trips are popular today.*

**Key words:** tourism, tourist market, tourist sphere, tour operator, travel agent.

**Постановка проблеми.** Туристична галузь досить стрімко розвивалася і приносила значну частку надходжень до бюджетів різних рівнів (у допандемічному періоді). Ця сфера є однією з найперспективніших як у глобальному контексті, так і конкретно для української економіки. Тому очевидно є необхідність у дослідженнях тенденцій розвитку туризму в Україні, факторів впливу на цей розвиток та визначення його загальної парадигми.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням розвитку туризму в Україні присвячені

праці багатьох вітчизняних науковців, зокрема Г.Скляра, О.Любіцевої, М.Мальської, Р.Лозинського, О.Бейдика, С.Галасюк, С.Грабовенської [6], В.Кифяка та інших. Проте, незважаючи на наявність багатьох наукових доробків щодо розвитку туристичного сектору економіки, дослідження його проблематики і надалі залишається актуальним.

**Постановка завдання.** Розвиток туризму – це один із вагомих елементів зростання вітчизняної економіки та створення робочих місць для населення. Дослідження розвитку цієї галузі є необхідними, оскільки дають змогу визначити

сучасний стан, причини та прогнозування майбутніх результатів.

Метою дослідження є визначення основних закономірностей та подальших тенденцій розвитку ринку туризму в Україні.

**Виклад основного матеріалу дослідження.**

В останні десятиліття спостерігається значне зростання обсягів надання туристичних послуг в Україні. Свідченням цього є наведені у таблиці 1 дані.

Аналіз даних таблиці 1 свідчить про вагоме зростання загальної кількості туристів, що обслуговувалися туристичними фірмами та агентами в Україні. Водночас протягом 2017–2019 рр. зростає і кількість суб'єктів, що надають туристичні послуги, зокрема турагентів – на 39,3%, туроператорів – на 8%, суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність, – на 32%. Відповідно зросла і кількість реалізованих туристичних путівок (на 79,8%). Звичайно, зростання обсягів надання туристичних послуг приводить до збільшення доходів від такої діяльності.

Про динамічний розвиток туристичного бізнесу в Україні свідчить і факт, що все більше українців почали користуватися послугами вітчизняних

операторів для відпочинку за кордоном. Дані рис. 1 лише підтверджують цей факт.

Щодо локального туризму, то його розвиток у тому чи іншому регіоні залежить від низки факторів, зокрема: розвиненої інфраструктури; наявності у регіоні крупних економічних суб'єктів (важливо для розвитку ділового туризму); використання форм та методів популяризації туризму в регіоні (реклами), наявності природно-рекреаційних [9] та історично-краєзнавчих ресурсів. Останні нерівномірно розташовані на території України.

Графічним відображенням нерівномірності туристичної активності щодо регіонів України є рис. 2. Найбільша підприємницька активність у сфері туризму спостерігається у місті Київ, а також у Львівській та Одеській областях. Це можна пояснити тим, що найбільш популярні туристичні об'єкти в Україні знаходяться саме на цих територіях.

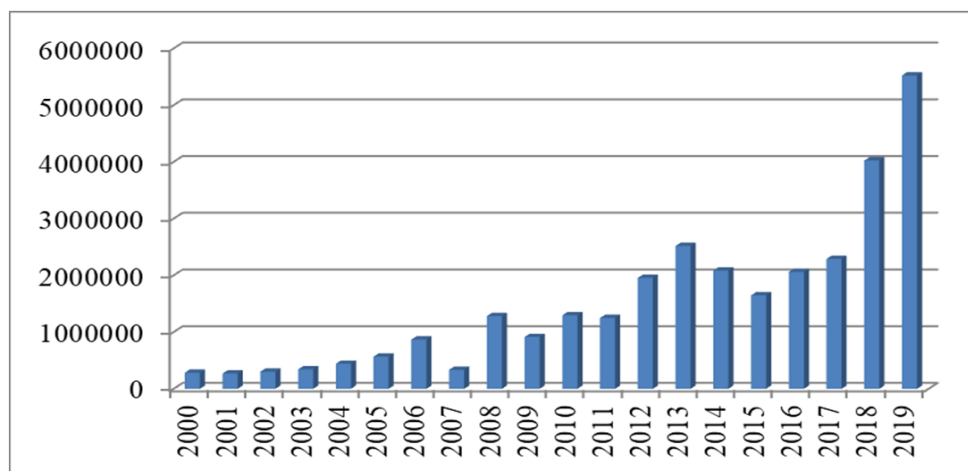
Важливим напрямом розвитку туризму в Україні є розвиток сільського (зеленого) туризму [7]. Цей напрям являє собою відпочинок у сільській місцевості, форму проведення вільного часу туристів, що дає їм можливість пізнати культурні, історичні, краєзнавчі, етнографічні особливості регіону,

Таблиця 1

**Основні показники розвитку туристичної галузі в Україні**

Показник	Рік			2019 р. до 2015 р., %
	2017	2018	2019	
Кількість туристів, усього	2806426	4557447	6132097	218,5
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од.	3469	4293	4664	134,4
в т. ч. туроператорів	498	529	538	108,0
турагентів	2802	3565	3903	139,3
суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність	169	199	223	132,0
Дохід від надання туристичних послуг, тис. грн.	19022629,6	21625920,9	32700176,0	171,9
Кількість реалізованих путівок	1274073	1618703	2291138	179,8

Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики в Україні [8]



**Рис. 1. Динаміка кількості вітчизняних туристів, які скористалися послугами вітчизняних туроператорів та турагентів для замовлення відпочинку за кордоном у 2000–2019 рр., осіб**

Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики в Україні [8]

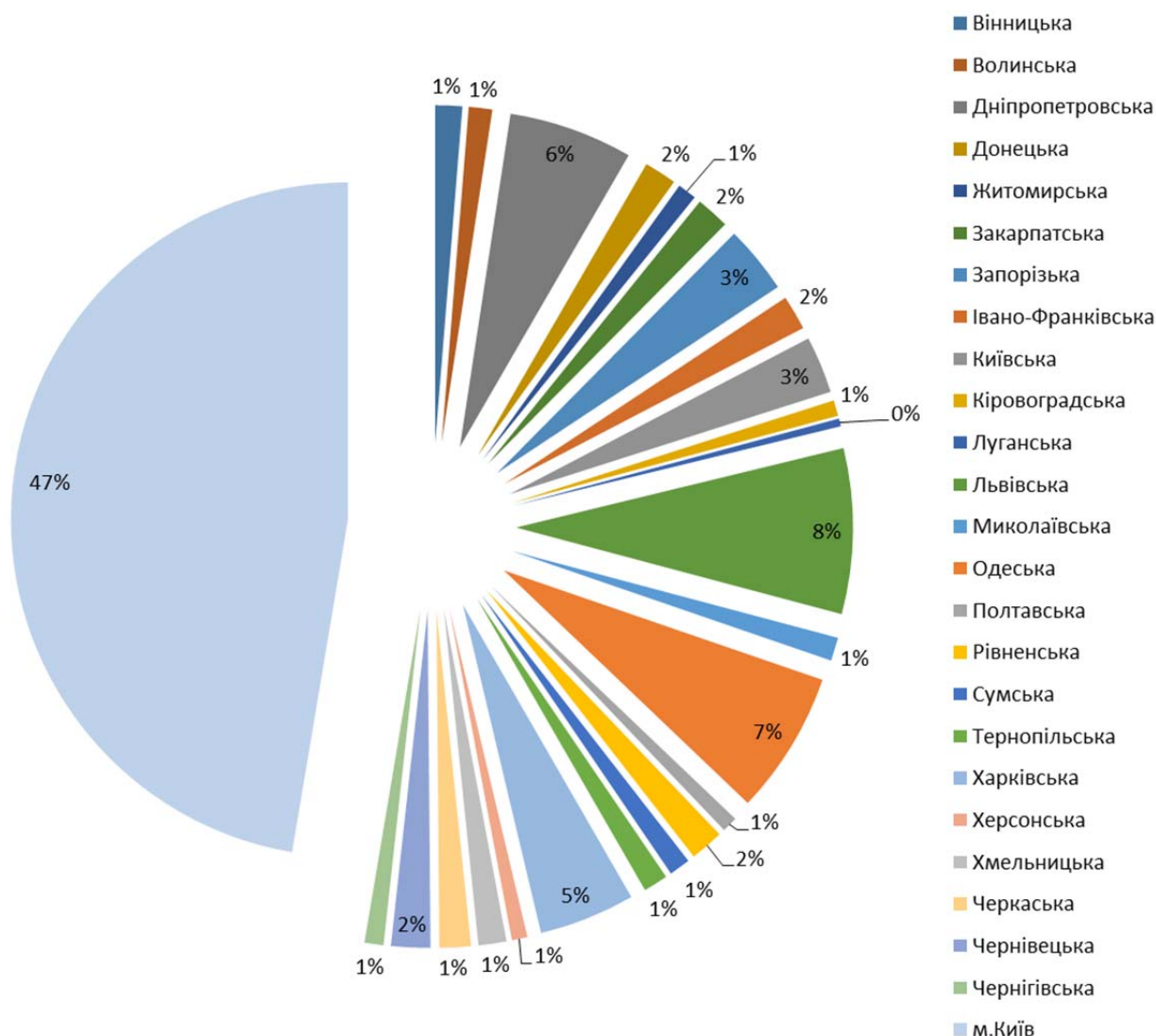


Рис. 2. Структура суб'єктів, що здійснюють туристичну діяльність станом на 2019 рік в розрізі регіонів України

Джерело: сформовано автором на основі статистичних даних [8]

милуватися природною красою певної місцевості, відчуті місцевий колорит [3]. Особливістю сільського зеленого туризму є те, що така діяльність не потребує значних капіталовкладень, оскільки дає змогу приймати туристів на базі наявної місцевої інфраструктури та безпосередньо у помешканнях сільських жителів, сприяє розвитку сільських територій, відродженню локальних традицій та культури [5, с. 89]. Одним із способів спільного вирішення проблеми забезпечення туристичної діяльності на селі може стати кооперування надавачів туристичних послуг – власників сільських садиб [2]. Це дасть змогу спільними зусиллями отримувати ті засоби, які самостійно вони собі дозволити не можуть.

Сьогодні вже нікого не здивуєш звичайним, типовим відпочинком. Тому все більшої популярності в Україні набувають «нетипові» та екстремальні види туризму. До них можна віднести:

подорожі на повітряній кулі, винний туризм, апітуризм, болотний туризм, весільний туризм тощо.

Туристична діяльність має свої недоліки та переваги, їх аналіз наведений у таблиці 2.

Безперечно, вагоме значення для розвитку туризму відіграє поточна економічна та політична ситуація в країні та рівень доходів (платоспроможність) громадян – потенційних споживачів туристичних послуг.

Пандемія Covid-19 внесла значні корективи у суспільний устрій. Особливо постраждала туристична галузь. Дані ЮНТВО свідчать [4], що у червні 2020 року кількість міжнародних туристів зменшилася на 93%, що становить рекордний мінімум. Вагомим фактором зменшення туристичних потоків є психологічний фактор. Падіння економіки та поглиблення економічної кризи, а також страх інфікуватися вірусом і переживання за життя своїх близьких спричинили панічні настрої

SWOT-аналіз розвитку ринку туристичних послуг України

	Позитивні	Негативні
<b>Внутрішні</b>	(S) Сильні сторони: – популяризація України у світі та створення позитивної думки про неї; – наповнення державного та місцевого бюджетів; – розвиток бізнесу на місцях; – пізнання історичних, культурних та природних особливостей свого краю та інших територій.	(W) Слабкі сторони: – не завжди висока якість надання туристичних послуг в Україні; – негативний імідж України в очах іноземних туристів (основними з них є військові дії та нестабільна політична ситуація); – незадовільний стан інфраструктури, великою мірою – українських доріг.
<b>Зовнішні</b>	(O) Можливості: – створення нових робочих місць; – збільшення доходів населення, а відповідно – і надходжень до бюджету; – розвиток інфраструктури на місцях; – соціально-економічний розвиток територій.	(T) Перешкоди: – висока вартість туристичних послуг; – слабка маркетингова політика та недостатня кількість заходів, що популяризують туризму на місцях; – кризові явища в економіці; – карантинні обмеження.

Джерело: власна розробка автора

серед громадян, які часто не знають, «що буде завтра». Саме тому частина з них приймають рішення зберегти свої грошові заощадження «на чорний день», а не витратити їх на туристичні подорожі [1].

Сьогодні ми спостерігаємо зростання частки внутрішнього туризму в Україні. Популярними сьогодні є відпочинок на свіжому повітрі та сімейні подорожі автомобілями [1].

#### Висновки з проведеного дослідження.

Підсумовуючи викладений вище матеріал, можна дійти таких висновків:

1. Аналіз основних показників туристичної діяльності засвідчив про перспективність та важливість розвитку галузі в Україні. Тенденції розвитку туризму протягом останніх десятиліть свідчать про стрімке зростання галузі.

2. Найбільш активними туристичними регіонами є Київщина, Львівщина та Одеський край, що пояснюється розташуванням там значної кількості історико-культурних пам'яток та природно-рекреаційних ресурсів.

3. Туризм є не лише міським видом діяльності чи галуззю, що потребує наявності певних природно-кліматичних умов (скажімо, морського узбережжя), а й важливим елементом розвитку сільської місцевості в контексті туристичної діяльності.

4. Для розвитку туристичної сфери великий вплив має економічне та політичне середовище, встановлення загальнодержавних та світових обмежень.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вислободська Г.П., Бричка Б.Б. Вплив пандемії Covid-19 на розвиток туристичного ринку України. *Туризм в умовах пандемії Covid-19 : шанси та загрози*. Зб. матеріалів круглого столу. Львів: Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. 2020. С. 19–21.

2. Вислободська Г.П., Макаруха С.Р. Кооперація в туризмі: стан, проблеми та перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 47-1. С. 126–130.

3. Вислободська Г.П., Макаруха С.Р. Перспективи розвитку туристичної кооперації в сільській місцевості. *Регіональна економіка та управління*. № 4 (26). 2019.

4. Втрати туризму від пандемії 2020 року вп'ятеро перевищили втрати під час фінансової кризи 2009 року – ООН. 112.ua : веб сайт. URL: <https://ua.112.ua/suspilstvo/vtraty-turyzmu-vid-pandemii-2020-roku-v-5-raziv-perevyshchyly-vtraty-pid-chas-finansovoi-kryzy-2009-oon-550086.html>. дата звернення: 26.10.2020).

5. Габа М.І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України. *Інтелект XXI*. 2016. № 2. С. 88–94.

6. Грабовенська С.П. Сучасний стан і тенденції розвитку туристичної галузі України. *Молодий вчений*. 2016. № 8 (35). С. 15–18.

7. Дюк А.А., Бурлака Н.І. Розвиток зеленого туризму в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=6795> (дата звернення: 29.10.2020).

8. Економічна статистика. Економічна діяльність. Туризм. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.10.2020).

9. Ярьоменко С.Г. Пам'ятки культурної спадщини Одеського регіону як потенціал для розвитку туризму. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 45. С. 198–205.

#### REFERENCES:

1. Vyslobodska H.P., Brychka B.B. (2020) Vplyv Pandemii Covid-19 na rozvytok turystychnoho rynku Ukrainy [The impact of the Covid-19 pandemic on the development of the tourist market of Ukraine]. *Proceedings of the Turyzm v umovakh pandemii Covid-19 : shansy ta zahrozy : materialy Kruhloho stolu* (Ukraine, Lviv, September 27, 2020), Lviv: Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, pp. 19–21.

2. Vyslobodska H.P., Makarukha S.R. (2019) Kooperatsiia v turyzmi: stan problemy ta perspektyvy [Tour-



ism cooperation: state, problems and prospects]. *Prychornomorski ekonomichni studii* [Black Sea Economic Studies]. Vol. 47. pp. 12–130.

3. Vyslobodska H.P., Makarukha S.R. (2019) Perspektyvy rozvytku turystychnoi kooperatsii v silskii mistsevosti [Prospects for the development of tourist cooperation in rural areas]. *Rehionalna ekonomika ta upravlinnia* [Regional economy and management]. Vol. 4 (26). pp. 56–59.

4. Vtraty turyzmu vid pandemii 2020 roku vpiatero perevyschchyly vtraty turyzmu vid pandemii pid chas finansovoi kryzy 2009 roku – OON [Tourism losses from pandemic in 2020 exceed five times during losses during financial crisis of 2009, – UN]. Available at: <https://ua.112.ua/suspilstvo/vtraty-turyzmu-vid-pandemii-2020-roku-v-5-raziv-perevyschchyly-vtraty-pid-chas-finansovoi-kryzy-2009-oon-550086.html>. (accessed 26 October 2020).

5. Haba M.I. (2016) Silskiy zeleniy turyzm – perspektyvnyi vyd turyzmu perspektyvnyi vyd turyzmu [Rural green tourism as a promising type of tourism for reform-

ing Ukraine's economy]. *Intelekt XXI* [Intellect XXI]. Vol. 2. pp. 88–94.

6. Hrabovenska S.P. (2016) Suchasnyi stan i tendentsii rozvytku turystychnoi haluzi Ukrainy [Current state and development trends of the tourism industry of Ukraine]. *Molodyi Vchenyi* [The young scientist]. Vol. 8(35). pp.15–18.

7. Diuk A.A., Burlaka N.I. (2018) Rozvytok zelenoho turyzmu v Ukraini [Development of green tourism in Ukraine]. *Efektyvna ekonomika (electronic journal)*. Vol. 12. Available at: [http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12\\_2018/120.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/120.pdf) (accessed 29 October 2020).

8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2020) *Ekonomichna satystyka. Ekonomichna diialnist. Turyzm*. [Economic statistics. Economic activity. Tourism]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 29 October 2020).

9. Yaromenko S.H. (2020) Pamiatky kulturnoi spadshchyny Odeskoho rehionu yak potentsial dlia rozvytku turyzmu [Monuments of cultural heritage of the Odessa region as a potential for tourism development]. *Infrastruktura rynku* [Market infrastructure]. Vol. 45, pp. 198–205.